

Kommunstyrelsen
Yttrande

Datum:
2021-03-08

Diarienummer:
KSN-2021-00489

Handläggare:
Åsa Tingström

Justitiedepartementet, ju2021/00355
ju.remissvar@regeringskansliet.se
Golshanak.fatahian@regeringskansliet.se

Yttrande över remiss Förstärkt skydd för väljarna vid röstmottagningen (SOU 2021:7)

Uppsala kommun har bjudits in att lämna synpunkter i ovan rubricerat ärende.

Uppsala kommun anser att förslagen i delbetänkandet överlag är bra och ligger i linje med hur kommunen brukar arbeta med dessa frågor.

Uppsala kommun anser dock att det är mycket olyckligt att översynen av valsedelssystemet skjuts på framtiden. Många av de utmaningar och problem som kommunen identifierat kan kopplas till nuvarande valsedelssystem och det vore önskvärt att så snart som möjligt påbörja arbetet med att förändra systemet. Några exempel på de utmaningar kommunen ser med nuvarande valsedelssystem är utrymmesbrist, logistik, miljöpåverkan, valhemlighet, svårigheter att förstå och skilja på valsedlar, konflikter med partier angående namnvalsdelarna och ifrågasättande från medborgare.

Röstmottagning och offentlighet

Uppsala kommun ser positivt på att röstmottagarnas befogenheter och möjligheten att avvisa väljare förtydligas. Det är dock viktigt att utbildningen för röstmottagare ger konkreta exempel på konflikthantering och metoder för att lugna ned situationer som riskerar att eskalera.

Det är positivt att Valmyndigheten får ett tydligare ansvar för framtagande av utbildningsmaterial och att kvaliteten ska ökas. Uppsala kommun anser det viktigt att det finns fortsatt utrymme för lokal information från Valnämnden och att samrådandet med Länsstyrelsen eller Valmyndigheten inte blir oskäligt tidskrävande. Det är också önskvärt att utbildnings- och informationsmaterial rent tekniskt går att anpassa lokalt och att det framgår vad som får anpassas och vad som är obligatoriskt.

Vidare har vi tidigare saknat konkreta exempel på hur arbetet kan utföras i vallokalerna och röstningslokalerna samt vid ambulerande röstning i utbildningsmaterialet. Även om inte föreskrifter ska reglera innehållet är det önskvärt att på något sätt samla in

praktiska exempel på hur arbetet kan läggas upp för att ta vara på den erfarenhet som finns inom Sveriges samlade valadministration.

Det har påpekats i samband med de allmänna valen 2018 att ett generationsskifte pågår både vad gäller valadministration och röstmottagare. För att stötta de valnämnder och tjänstepersoner som är nytillträdna kunde kvaliteten stärkas av mer konkreta instruktioner, information om vanliga fel och hur de kan lösas.

Det är också önskvärt att utbildningen för alla röstmottagare kompletteras med en fördjupande utbildning för ordförande. Med anledning av händelserna vid senaste valen är det viktigt att röstmottagarnas ansvar, skyldigheter, befogenheter, men kanske också rättigheter framgår av utbildningen, exempelvis tystnadsplikt, lämpligt beteende, bemötande och handlingsplan vid kränkning.

Uppsala kommun anser att det är positivt att även utse ordförande under förtidsröstningen. Det är önskvärt med en liknande formulering som i avsnittet om vallokaler: "en av dessa ska vara ordföranden eller ordförandens ersättare" eftersom förtidsröstningen pågår i 18 dagar och flera ställen har långa öppettider.

Att ställa krav på att minst en röstmottagare i varje vallokal ska ha erfarenhet från röstmottagning i tidigare val tycker kommunen är bra, men det kan vara svårt att åstadkomma i vissa fall och det bör finnas utrymme för att godkänna "motsvarande erfarenhet".

Utredningen fastlägger att säkerställandet av att röstmottagarna har en godtagbar arbetsmiljö är en fråga som varken bör eller kan överlåtas till den eller de röstmottagare som är ordföranden eller ordförandens ersättare. Vad detta betyder i praktiken måste förtydligas. Avsnittet handlar främst om skydd i brottsbalken, men om det är hot, våld och kränkningar som åsyftas eller även annat är oklart.

Otillbörlig påverkan på väljarna vid röstningen och gruppröstning

Utredningen föreslår att förbudet mot propaganda även ska omfatta ett område utanför ett röstmottagningsställe och att valsedelutdelning då lämpligen kan äga rum utanför det avgränsade området.

Även här behövs förtydliganden. Vad som kan anses vara propaganda eller annat som syftar till att påverka eller hindra väljarna är inte definierat och ger utrymme för olika tolkningar, vilket i längden kan påverka väljarnas förtroende.

Vidare behöver begreppet utanför preciseras. Det framgår inte om utanför betyder utomhus. Tydliga instruktioner behövs kring vallokaler och röstningslokaler i stora fastigheter. Betald reklam kan bli ett problem i köpcentrum och på andra offentliga platser som bör kunna användas för att tillgängliggöra röstmottagning. Nämnden kan då behöva specificera i större utsträckning vilka gränser som ska gälla för varje enskild val- och röstningslokal, vilket kommer att vara resurskrävande.

Det är bra att tystnadsplikten förtydligas, men det bör beskrivas hur personerna ska informeras muntligen och skriftligen. Det är viktigt att information tas fram centralt från Valmyndigheten för att säkerställa att ändringen fyller sitt syfte. Det kan skapa konflikter, stopp i flödet och köbildning beroende på hur informationen ska meddelas. Viss förvirring kan uppstå eftersom tystnadsplikt gäller vid valskärmarna men inte valsedelställen, särskilt om de står bredvid varandra.

Avskärmning av valsedelställ

Det är bra att utredningen klargör att det inte finns hinder för att placera valsedelställ och valbås på samma plats. Trots detta kommer reformen att skapa stora utmaningar för Uppsala kommuns valnämnd. Nämnden har inom vissa distrikt stora utmaningar att hitta lämpliga, tillräckligt stora, neutrala och tillgänglighetsanpassade lokaler.

Det är vidare också positivt att behovet av att köpa in fler avskärmningar identifierats. Fler röstningsstationer föreslås som lösning på köbildning och det innebär även ett behov av inköp av fler valbås samt lämpliga lokaler för detta ändamål.

Uppsala kommun instämmer i bedömningen att fler röstmottagare kommer att behövas både i vallokalerna och röstningslokalerna.

Det vore önskvärt att gå vidare med förslaget att låta Valmyndigheten göra en central upphandling av avskärmningar som kommunerna har möjlighet att avropa från. Sammantaget kommer behovet av fler röstmottagare och mer material öka kostnaderna för att genomföra val.

Uppsala kommun vill framhålla att det är viktigt att tillhandahålla konkret och tillgänglighetsanpassat material för väljarna så att de på plats får vägledning för att lyckas med flödena. Detta kan underlätta både för väljare med funktionsvariationer, nya väljare och personer som inte kan svenska. Det är önskvärt att Valmyndighetens informationsmaterial kan användas tillsammans med lokala anpassningar.

Det vore också önskvärt att Valmyndighetens material förseddes med QR-koder med länkar till utförligare information, information på flera språk och liknande, för att öka tillgängligheten för väljarna och minska behovet av tryckt material.

Utökat ansvar för valsedlar

Att endast röstmottagarna får placera valsedlar i valsedelställen är något Uppsala kommun sedan länge beslutat i valnämnden, och det är positivt att detta blir lagstadgat för att minska risken för missförstånd och förbättra kommunikationen mellan valnämnden och partierna. Det kan dock lätt missförstås som att valnämnden ska distribuera samtliga valsedlar, men utredningen förtydligar att så inte är fallet.

Dock står det att ”Förslaget hindrar inte de kommuner som så önskar att ta på sig ett större ansvar för valsedlarna” vilket sannolikt kommer att leda till ifrågasättande från partier även framöver.

Det bör ytterligare förtydligas vad röstmottagarna och valnämnden har för ansvar om partiernas namnvalsedlar tar slut, stjäls eller liknande. Om Valnämnden är skyldig att kontakta partierna för påfyllning behövs ett klargörande om detta.

Det framförs vidare att ”Det beslut som valnämnden fattar om presentationen av valsedlar ska gälla för samtliga val- och röstningslokaler inom kommunen”. Det vore önskvärt med ett förtydligande om hur valsedlar som inte distribueras av valnämnden ska hanteras när det gäller röstningslokaler med begränsat tillträde och ambulerande röstmottagare. Partierna har inte tillträde till lokalerna där detta röstmottagande bedrivs och valnämndens skyldighet att ta emot och distribuera övriga valsedlar behöver klargöras.

Erik Pelling

Ordförande

Lars Niska

Sekreterare